

LOYIHA MARKETINGINI BOSHQARISH VA UNGA BOG‘LIQ XARAJATLARNI MOLIYALASHTIRISH

Dadaxonova Ziyat Jamoliddin qizi

Xarajat loyihani boshqarishning asosiy kategoriyasi bo‘lib, bunday loyihani baholash mezonlari raqobatbardoshlik va hayotiylikka ta'sir qiladi. Xarajatlar ko‘pincha loyiha resurslari qiymatlari va ishning sarf-xarajatlari to‘g‘ri keladi. Shuning loyiha resurslari toifasini o‘rganmasdan, xarajatlar kategoriyasini ko‘rib chiqish mumkin emas.

Rus tilidagi "resurs" so‘zi ikki ma'noga ega:

1. Zaxiralar, har qanday manbalar;
2. Zarur bo‘lgan holda murojaat qilish vositasi.

Ushanda loyiha resurslari loyihani amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan mablag‘lar majmuasi bo‘lib, uni amalga oshirishni tartibga solishga sezilarli ta'sir ko‘rsatadi. Shu nuqtai nazardan, loyiha resurslari loyiha mahsulotini yaratishda ishtirok etadigan turli xil ob'ektlarni o‘z ichiga oladi. Resurslarga mehnat, moliyaviy va moddiy-texnik resurslar, makon va vaqtinchalik resurslar (muddat, muddatlar va cheklovlar), axborot, intellektual, texnologik, kommunikatsiya, majburiy va hayotiy resurslar va shu kabilar kiradi. Sanab u‘tilgan barcha resurs elementlari bir-biri bilan bog‘liq. Shuning uchun resurslarni boshqarish rejalashtirilayotgan ko‘rsatkichlar bilan loyiha natijalarini ishlab chiqarish uchun maqbul foydalanishni rejalashtirish va ta'minlashdan iborat. Shuni nazarda tutish kerakki, har qanday ob'ekt, element, mexanizm, mulk faqatgina maqsad belgilanganida va unga erishish uchun faoliyat boshlanganda resursga aylanadi. Resurs yangilanmoqda, ya'ni manba elementlarini potentsial holatdan (haqiqiy faol emas) haqiqiy holatga (favqulodda foydalanish uchun tayyor) o‘tkazish uchun qasddan qilingan harakatlar jarayoni. Loyihani amalga oshirish bilan bir qatorda, resurslar loyihaning yakuniy va oraliq natijalariga ta'sir etishiga qarab, ulardan foydalanishning o‘zgaruvchanligini nazarda tutib, taktik va strategik ta'sirni olish va resurslarni manipulyatsiya qilish uchun loyiha faoliyatiga adekvat qo‘shilish asosida resurslarni birlashtirishni nazarda tutadi.

Har bir hozirgi vaqtda loyiha resurslari cheklangan. Shu sababli, xarajatlarning nisbatlarini kamaytirishni nazarda tutadigan resurslarni tejash, agar mumkin bo‘lsa va iqtisodiy jihatdan mumkin bo‘lsa, amalga oshirilgan ishlarning birligiga qarab, resurslarni boshqarish asosida ob'ektiv jarayon sifatida qaraladi. Resurslar menejmenti loyihalar etarli darajada sifatli, o‘z vaqtida etarli miqdorda bo‘lishini ta'minlaydi va materiallar, mehnat resurslaridan aloqa tarmoqlariga kerakli barcha narsalar bilan ta'minlanadi. Shuning uchun resurslarni boshqarishning asosiy vazifasi ularning optimal rejalashtirishidir. Biroq, loyihada ishlatiladigan resurslarning miqdori doimo kamligini tushunishingiz kerak.

Loyiha xarajatlarini boshqarish jarayoni

Loyiha xarajatlarini boshqarish xarajatlar smetasini, loyiha byudjetini ishlab chiqishni, loyihani boshqarish xarajatlarini o'z ichiga oladi. Ushbu loyiha xarajatlarini boshqarish jarayonlari quyidagilarni ta'minlaydi:

- loyihaning loyiha menejeri, buyurtmachi va investor tomonidan individual ishlar, ish paketlari va loyihaning taxminiy bahosini tushunish(xarajatlarni aniqlash jarayoni);

- loyiha menejeri tomonidan loyihada qachon, qancha va qanday mablag 'sarflanishi haqida aniq tushuncha (byudjetni ishlab chiqish jarayoni);

- oyihada kutilmagan byudjet xarajatlarining yo'qligi, tasdiqlangan byudjetdan haqiqiy byudjetning o'zgarish va o'zgarishlarning sonini kamaytirish (xarajatlarni nazorat qilish jarayoni).

Xarajatlarni boshqarish bir qator jarayonlarni o'z ichiga oladi:

- resurslarga bo'lgan ehtiyojni aniqlash va uni baholash;

- muayyan turdagi ishlarni va umuman loyihani amalga oshirish uchun pul sarflash jadvalini tuzish;

- zich vaqt va manba cheklovlari doirasida resurslar rejalari uchun turli variantlarni tuzish;

- loyiha elementlari uchun sarf-xarajatlarni taqsimlash tahlili, xarajat predmetlari tuzilishiga muvofiq turli xil turdagi ishlarni bajarish;

- oyihani amalga oshirish tarixini bog'lash yoki qo'shimcha resurslarni jalb qilish yo'li bilan loyihaning iqtisodiy ko'rsatkichlarini maqbullashtirish yo'li bilan loyihani amalga oshirishning eng oqilona usulini topish.

Loyiha xarajatlarini boshqarish tasdiqlangan boshqaruv tushunchasiisiz mumkin emas. Kontseptsiyani ishlab chiqishda, loyihaning iqtisodiy va moliyaviy boshqaruvining strategik jihatlarini aniqlash, loyiha xarajatlari boshqaruvi va moliyalashtirish tizimida talablarga javob berish kerak. Qabul qilingan iqtisodiy boshqarish tushunchasi boshqa funktsiyani amalga oshiradi - bu tashkilotning ichki qoidalariga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI:

17. Abdurahmonov, O. (2020). Korporativ marketing strategiyalarini rivojlantirish va moliyalashtirish. Toshkent: Fan va taraqqiyot nashriyoti.

18. Karimov, F. (2019). Kichik va o'rta biznes uchun marketing strategiyalarini moliyalashtirish. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyotni rivojlantirish agentligi.

19. Yusupov, I. (2020). Tijorat tashkilotlarida marketing xarajatlarining qaytimi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Bank tizimi tadqiqotlari.

20. Mavlonov, M. (2018). Tijorat banklarida marketing faoliyatini rivojlantirish. Toshkent: Iqtisodiyot instituti.